

Ks. WOJCIECH SURMIAK

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Teologiczny

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji teologicznej
The Church and Public: Love in Action,
zorganizowanej przez Ukrainian Catholic University
(Lwów, 2–4 maja 2019)

W dniach od 2 do 4 maja 2019 r. odbyła się we Lwowie na Faculty of Philosophy and Theology tamtejszego Ukrainian Catholic University (UCU) druga z kolei międzynarodowa konferencja teologiczna. Tematem tegorocznego spotkania naukowego stały się słowa: *The Church and Public: Love in Action*. Współorganizatorami lwowskiego przedsięwzięcia naukowego były także: Eastern European Institute of Theology (Ukraina), Evangelische Theologische Faculteit (Leuven, Belgia), Intercultural and Interconfessional Research Centre of Arad University (Rumunia), Ukrainian Section of European Society of Catholic Theology (ET), UNWLA Center for Women’s Studies at UCU, Ukrainian Section of the European Society of Women in Theological Reaserch.

Warto na wstępie przypomnieć, że Ukraiński Uniwersytet Katolicki (*Український католицький університет*) jest wyższą uczelnią powstałą w 1994 r. jako Lwowska Akademia Teologiczna. W 2007 r. akademia została przekształcona w uniwersytet katolicki, kontynuując tradycje Greckokatolickiej Akademii Teologicznej oraz Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego im. św. Klemensa. Tym samym UCU stał się najbardziej wysuniętym na wschód uniwersytetem katolickim w Europie (wcześniej był nim Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II). W ramach UCU funkcjonuje 6 wydziałów: Faculty of Philosophy and Theology, Humanities Faculty, Faculty of Applied Sciences, Faculty of Health Sciences, Faculty of Social Sciences i Lviv Business School. W uczelni działalność naukową prowadzi także 8 centrów badawczych – Institute of Church History, Institute of Religion and Society, UCU Leadership Center, Institute of Marriage and Family Life, Ukrainian Greek-Catholic Church Analytical Center, International Institute for Ethics and Contemporary Issues oraz UCU Kyiv Center. W roku akademickim 2018/2019 w murach uniwersytetu studiowało ponad 1250 studentów (ok. 730 na 8 kierunkach studiów licencjackich, ok. 480 – na 16 kierunkach studiów magisterskich oraz ponad 20 doktorantów – na kierunkach teologia oraz historia i archeologia).

Konferencja rozpoczęła się pięcioma paralelnymi sesjami tematycznymi, których celem było wprowadzenie w wieloaspektowość problematyki obrad. Organizatorzy skupili prelegentów wokół następujących tematów: 1. Regional Dimensions of Public Theology (Daria Morozova, *The Role of Greek Patristics in the Modern Ecological Movements*; Oleksandr Geychenko, *Kingdom, Church and Society in the Writings of Vasilii V. Ivanov-Klyshnikov (1846–1919): A Neglected Case of Early Russian Baptist Missiology*; Andrei-Daniel Pop, *Contemplative Hermeneutics on John’s Epistemology Applied in Public Square in Context of Romanian Pentacostalism*; Yuriy Skira, *Church and Genocide: Monastic Communities of the Lviv Archeparchy of the Greek Catholic Church and*

the Holocaust; Leonid Regheta, *Ministry of Texas Baptists in Their Work with Refugees from Africa, Asia and Middle East while Assisting with Their Social, Economic and Spiritual Needs as a Successful Example of Church Ministry in the Public Space and Society*); 2. Church and Public: Politics, Economics and Civil Society (Iryna Dubianetskaya, *How the Religious Communities of Different Denominations Contribute to the Formation of National Identity in the Traditionally Multi-religious Belarus?*; Anatoliy Denysenko, *Capitalism as Religion: Walter Benjamin against Max Weber*; Bogdan Ilychok, *The Decisive Role of the Church in the Modern Socio-Economic Progress of Ukraine*; Yuliia Vintoniv, *Post-Christianity: Godforsakenness as a Meeting of Faith and Atheism: according A. Camus and C.S. Lewis*; Borys Kharko, *Gospel Principles of Social Efficiency*; Peter Tsygan, *Protestant Interpretation of the Realization of Political Human Rights as a Means of Achieving the Public Good*; Vitalii Hura, *A Political Eschatology in Public Sphere: Signs of War and Peace*; Oleg Tsymbalyuk, *Why Should the Church Take an Active Part in Scientific, Public, and Socio-Political Life?*); 3. Church, Liturgy and Christian Witness in the Public Square (Hennadi Khrystokin, *C. Hovorun's Methodology of Ecclesiological Research: A Critical Analysis*; Andriy Dudchenko, *Thanksgiving as a Human Calling in the Theology of Alexander Schmemmann*; Gheorghe-Luca Ciprian, „The greatest is love...” *Toward a Theology of Public Life*; Alexandr Cocetov, *The New Dough in the Individual Life of the Christian and his/her Impact on the Public Sphere*; Jason Gupta, *Evangelical Understandings of the Relationship between Evangelism and Social Ministry in Mission*; Illy Bey, *The Place of the Laity in the Contemporary Orthodox Church*; Vasyl Novakvets, *Church and Society in the Creeds of Evangelical Christians and Baptists*; Ivanna Movchanyuk, *The Tasks of the Church According to the Book of Revelation*); 4. Religion in the Context of Contemporary Educational, Social and Ethical Challenges (Inna Golubovych, Helena Petrikovskaya, „Beret and cassock”: *University and Public Theology*; Taras Dyatlik, *Protestant Theological Education in Eastern Europe: Contemporary Social Challenges*; Halyna Pastushuk, *Christian Gospel vs „Human Rights”: the Lines of Distinction, the Territory of Communication, the Ways of Solidarization*; Kateryna Buchko, *School, Religion and Autism: Understanding Inclusion from Within*; Mykhaylo Khrom'yak, *Charism in the History of Christianity: Public Dimension*; Marina Antonets, *Theological Foundation of Pedagogical Excellency of a Lecturer of Higher Education*; Vitalii Stankevych, *Discipleship as the Nature of the Church: Historical and Theological Retrospective*; Bohdan Maksymovych, *Church Revitalization for Public Good*); 5. The Social Role of Women and Human Rights: Theological Interpretations (Ligia Mariana Macelaru, *A Call Back to Femininity – A Biblical View for the Woman Network*; Pyotr Pavlyuk, *To Keep the Right for Life*; Olga Spys, *Church Involvement in Solving of Family Crises Problems: Possible Ways of Realisation on A Local Level*; Kseniia Smirnova, *The Role of Women in Maintaining the Community's Psychological Climate: An Orthodox Aspect*; Mariya Khoma, *Women's Scenarios in Crisis Situations. Biblical Program*; Andrii Shved, *A Feminist Aspect of the Narrative Theology in the Ukrainian Charismatic Movements*).

W sumie w sesjach paralelnych głos zabrało 36 naukowców, w tym 8 spoza Ukrainy (Austria – 1, Białoruś – 1, Rumunia – 4, Słowacja – 1, USA – 1). Każdy z prelegentów miał okazję do udzielenia odpowiedzi na pytania słuchaczy. Pierwszy dzień obrad zakończył się uroczystym *conference dinner*, który był okazją do wymiany pierwszych konferencyjnych doświadczeń oraz posłuchania tradycyjnej ukraińskiej muzyki.

Właściwe konferencyjne obrady rozpoczęły się w drugim dniu wydarzenia. Po oficjalnej inauguracji konferencji w pierwszej sesji plenarnej, zatytułowanej *Concept of Public Theology: Biblical and Doctrinal Foundations*, głos zabrało 5 prelegentów. Pierwszy wykład, *New Points of Departure for Public Theology in Post-Christian Society*,

zaprezentował Joshua Searle z Spurgeon's College (Londyn, Wielka Brytania). Na wstępie swojego przedłożenia, nawiązując do tytułu konferencji, pytał jej uczestników o to, czy chrześcijanie mają jeszcze coś do powiedzenia światu, skoro żyjemy w czasach, w których na nowo krzyżuje się chrześcijan. Ponadto, czy w dobie postchrześcijańskiego świata teologia jako nauka ma jeszcze coś do powiedzenia. Teologia – jak zawsze, tak i w czasach sztucznej inteligencji, biotechnologicznych usprawnień oraz odradzającego się faszyzmu i nacjonalizmu – ma jedno i to samo zadanie, a mianowicie przynieść/przybliżyć światu Boga. Światem współczesnym nie rządzą już wartości chrześcijańskie, ale rządzi nim władza polityczna i ekonomiczna. Czy można zatem zrekonstruować jeszcze społeczny wymiar nauczania teologicznego? Próby tej podjął się prelegent, ukazując model: *freedom – compassion – creativity*, który oparł na strukturze trynitarnej.

Wolność jako dar Ojca jest tym dla życia duchowego, czym tlen dla życia biologicznego. Czy nauczanie teologiczne jest w stanie objąć wszystkie punkty widzenia rzeczywistości, które przynosi dzisiejsze rozumienie wolności? – pytał naukowiec z Londynu. Z tej racji niezbędne jest współodczuwanie, które przyniósł nam Jezus Chrystus. Powinno nas ono inspirować do tego rodzaju wiedzy, która jest dla nas dostępna na drodze miłości. Jest to oczywiście droga bardzo trudna, wymagająca niezwyklej wrażliwości i zdobycia się na odwagę bycia uczniem. Winna to być miłość bezinteresowna i miłość aż do końca. Chrystus tę bezkresność miłości wyraził w sposób pełny na drzewie krzyża, gdzie pokazał, kim jest Bóg jako samoudzielnianie się w miłości dla każdego i bez wyjątku. Wpatrując się zatem w przykład Chrystusa, nie ma w życiu politycznym i społecznym miejsca na jakąkolwiek formę ksenofobii czy nacjonalizmu.

Kreatywność i siła twórcza teologii są aktualnie dziełem Ducha Świętego. Nie można jednak zapomnieć, że jest on Duchem Prawdy i dlatego teologia winna być nade wszystko odkrywaniem i przekazywaniem prawdy. Rzeczywistości nie da się opisać jedynie poprzez dane, które są dostępne jako wynik namysłu i badań nauk empirycznych. Integralny opis rzeczywistości wymaga, aby w człowieku widzieć coś więcej niż jedynie stworzenie rozumne, trzeba w nim dostrzec także świat jego marzeń, znaków i symboli. *Public theology* musi zatem znaleźć odpowiedni sposób wyrażenia swojej/Bożej prawdy, która jest prawdą zbawczą. Bóg bowiem jest obecny w świecie – w więzieniu, w szpitalu, w szkole, w parku, ale i w Kościele – konkludował profesor z Londynu.

Drugi wykład – Stephana van Erpa z Faculteit Theologie en Religiewetenschappen (KUL – Leuven, Belgia) skupiał się wokół tematu: *Sacramentum Mundi: Towards a Sacramental Politics*. Profesor Lovanium zaznaczył na początku wystąpienia, że potrzebujemy teologii w przestrzeni publicznej i w dialogu ze światem. Zapowiedziana w Ap 21,5 zmiana („Oto czynię wszystko nowe”) nosi znamiona radykalności. Jest to zmiana, która cechuje się życiem w łasce i w komunii z Bogiem. Bardzo często teologia polityczna jest rozumiana w sposób błędny, gdyż to nie tylko wspólnota międzyludzka bywa zraniona grzechem, ale poprzez grzech zerwana jest także sakramentalna wspólnota z Bogiem. Niejednokrotnie to zerwanie więzi wynika ze szczególnego rodzaju zaślepienia duchowego. Jedynym godziwym sposobem polityki Boga względem człowieka jest ożywcze działanie Jego łaski, do której należy wrócić. Edward Schillebeeckx twierdził – w przeciwieństwie do ujęcia Tomaszowego – że to właśnie łaska niesie naszą ludzką naturę, a nie na odwrót. Idąc za tą myślą, to nie idea dobra wspólnego byłaby naczelną zasadą budowania życia społecznego i elementem scalającym wspólnotę, ale właśnie łaska Boża. Jeśli życie Kościoła jest budowaniem wspólnoty człowieka z Bogiem i ludzi między sobą, to powinno się to przenosić także na budowanie każdej wspólnoty międzyludzkiej. Przy czym w podejmowaniu trudu budowania każdej wspólnoty nie można zapomnieć o wpisanej w tę budowę tajemnicy krzyża i jego roli w dziele zbawienia.

Trzeci wykład panelu wprowadzającego przedstawił Marcel V. Măcelaru z Intercultural and Interconfessional Research Centre of Aurel Vlaicu University (Arad, Rumunia). Rumuński teolog swoje wystąpienia zatytułował: *The Bible, Christian Existence and the Common Good*. Myślą przewodnią wykładu było pytanie, czy chrześcijanie powinni wrócić do sfery publicznej oraz w jaki sposób powinni to uczynić: czy w sposób ukryty, czy otwarty. Opierając się na nauczaniu biblijnym, prelegent przypomniał, że na kartach Pisma Świętego można odnaleźć wiele – o ile nie zdecydowanie więcej – wskazań odnoszących się do tego, co świeckie, i dotyczących zagadnienia obecności człowieka wierzącego w świecie. Model chrześcijańskiej egzystencji wypracowany przez Johna Kobbę wskazuje na trzy jego zasadnicze elementy: poznawać Boga, tworzyć dobre relacje z ludźmi i wpływać na swoją społeczność oraz przyczyniać się do budowania dobra wspólnego. Niestety pojawiają się w tym budowaniu *bonum commune* pewne fałszywe sposoby jego realizacji: gdy cel uświęca środki, gdy wspólne dobro staje się dobrem najwyższym, gdy jedynie idea dobra przyświeca tworzeniu dobra wspólnego. Dobro wspólne realizowane przez chrześcijanina musi łączyć w sobie augustyńską i tomaszową wizję *summum bonum* oraz kalwińską wizję *imago Dei*, zachowując przy tym relacyjną poprawność pomiędzy nimi. Zatem dobro wspólne winno być pojmowane jako nie tyle dzieło człowieka, ale nade wszystko jako dzieło Boga, dokonujące się we wspólnocie Kościoła, aby „uczynić wszystko nowe”.

Ostatni wykład sesji wprowadzającej – *In Search for a Common Language: Theological Social Ethics as Dialogue of Church and Modern Society* – wygłosiła Regina Elsner z Centre for East European and International Studies (Berlin, Niemcy). Wykład był niejako wprowadzeniem do drugiej sesji – wyraźnie praktycznej. W swoim wystąpieniu prelegentka wskazała na dwa miejsca pozytywnego spotkania działalności i nauczania Kościoła z problemami społecznymi, z którymi boryka się państwo. W przestrzeni niemieckiej były to działania na rzecz przezwyciężenia kryzysu emigracyjnego, zaś w przestrzeni ukraińskiej: Euromajdan i Ukraińska Wiosna roku 2013. Jako przykłady wzajemnego niezrozumienia i negatywnego spotkania działalności Kościoła i państwa zostały podane w przestrzeni niemieckiej konflikt ideologia gender (Kościół) a nowa antropologia (państwo) oraz w przestrzeni ukraińskiej związek Kościoła i państwa jako *orthodox-state*. Właściwy paradygmat relacji pomiędzy Kościołem a światem został wypracowany w ramach Konferencji CELAM w Medelin w 1968 r. Jest to paradygmat: *see – judge – act*. W świetle tego paradygmatu teologiczna etyka społeczna powinna być dzisiaj: bardziej lokalna niż globalna, bardziej normatywna (opcja preferencyjna na rzecz ubogich i odepchniętych) niż doktrynalna, bardziej samoreflekująca niż wyczekująca, bardziej odważna niż zalekwniona.

Druga sesja plenarna lwowskiej konferencji zatytułowana była *Church and Public. Historical and Regional Context*. Wszyscy prelegenci przemawiający w języku ukraińskim skupili się na historycznym ujęciu relacji Kościół–społeczeństwo. Włodimir Bureha (Kyiv Theological Academy) zwrócił uwagę na problemy ideologiczne, które pojawiły się na początku XX w. w Kijowskiej Akademii Teologicznej i ukazał ich wpływ na początki ukraińskiej teologii społecznej i nauczanie teologii moralnej. Drugim prelegentem była Lidiya Lozova (European Humanities Research Center, National University of Kyiv -Mohyla), która zwróciła uwagę na postać świętej męczennicy Kościoła prawosławnego, matki Marii Paryskiej (Skoptsovej) i jej postawę *non-violence* w trakcie II wojny światowej. Jako trzeci głos zabrał Sergii Bortnyk (Kyiv Theological Academy), który w swoim przedłożeniu skupił się na pewnych punktach granicznych teologii społecznej. Granice te wyznaczone są poprzez dialog społeczny na poziomie umacniania jedności narodowej oraz jedności pomiędzy wyznawcami Chrystusa.

Po przerwie głos zabrali: Sergij Sannikov z National Pedagogical Dragomanov University (Kijów, Ukraina), który ukazał Eucharystię jako świadectwo Kościołów ewangelikalnych w ponowoczesnym społeczeństwie ukraińskim (*The Eucharist as Witness of Evangelical Churches in Ukrainian Post-secular Society*), Henrikas Zukauskas z Litewskiej Wspólnoty Baptystycznej (Wilno, Litwa), który odczytał rolę Ducha Świętego w tworzeniu teraźniejszej polityki z perspektywy nauczania Yvesa Congara („*Politics of Presence*” and *The Holy Spirit: Reading Yves Congar from the Lithuanian Perspective*) oraz Steven C. van der Heuvel z Evangelical Theological Faculty (Leuven, Belgia), który ukazał znaczenie relacyjności w antropologii ekologicznej w świetle nauczania D. von Bonhoeffera (*The Importance of Relationality for Ecological Anthropology: A Bonhoefferian Perspective*).

W ostatnim dniu konferencji sesja przedpołudniowa poświęcona była społecznej roli kobiet i teologicznej interpretacji praw człowieka. Głos zabrały: Ekaterina Tsalanpouni z School of Pastoral and Social Theology – Aristotle University of Thessaloniki (Tesaloniki, Grecja), która ukazała możliwości i ograniczenia teologów jako obrońców praw człowieka (*Women Theologians as Advocates of Human Rights: Potential and Limitations*), Helen Zorgdrager z Protestant Theological University (Amsterdam, Holandia), która wskazała na wkład kobiet w procesy modernizacji teologii politycznej w kontekście Ukrainy (*Between „Traditional Values” and Political Modernization: Women’s Contributions to Public Theology in Ukrainian Context*) oraz Regina Augustin z Catholic Woman’s Association of Austria (Wiedeń, Austria), która ukazała działania podejmowane przez Austriackie Katolickie Stowarzyszenie Kobiet (*The Catholic Woman’s Associations in Austria and its Work*). Ważnym elementem każdej sesji była osoba dyskutanta, który odnosił się krytycznie do wysłuchanych przedłożeń i jako pierwszy formułował pytania do dyskusji.

Całość namysłu konferencyjnego została dopełniona przez panel dyskusyjny, w którym uczestniczyli: Viktor Yelensky (Kijów), Andriy Yurash (Kijów), Sergiy Sannikov (Odessa), o. Georgiy Kovalenko (Kijów), Constantin Sigov (Kijów). Zaprezentowano także i promowano teologiczne nowości wydawnicze.

Choć posłannictwo Kościoła ma przede wszystkim charakter nadprzyrodzony i zbawczy, bo taki charakter ma sam Kościół, to jednak owa religijna i nadprzyrodzona natura Kościoła oraz jego misja nie tylko oddzielają go od historii i rzeczy doczesnych, ale w nich Kościół się wciela i realizuje. Swoje ponadczasowe i ponaddoczesne cele Kościół realizuje w życiu ludzi, istniejących i działających w określonych społecznościach i w wymiarach czasowych, na tle określonej rzeczywistości kulturowo-społecznej. To „wtórne” powołanie Kościoła jest zresztą tak ściśle związane z tym „pierwotnym”, że jedno bez drugiego nie mogłoby być realizowane. Zachodzi bowiem między nimi swoistego rodzaju sprzężenie zwrotne: kształtując człowieka na wzór Chrystusa w jego życiu osobistym, Kościół wpływa na kształt życia społecznego, które jest tworzone przez ludzi. Czynienie zaś świata bardziej ludzkim ułatwia dzieło ewangelizacji. Te myśli mogą stać się dobrym podsumowaniem lwowskiej konferencji.